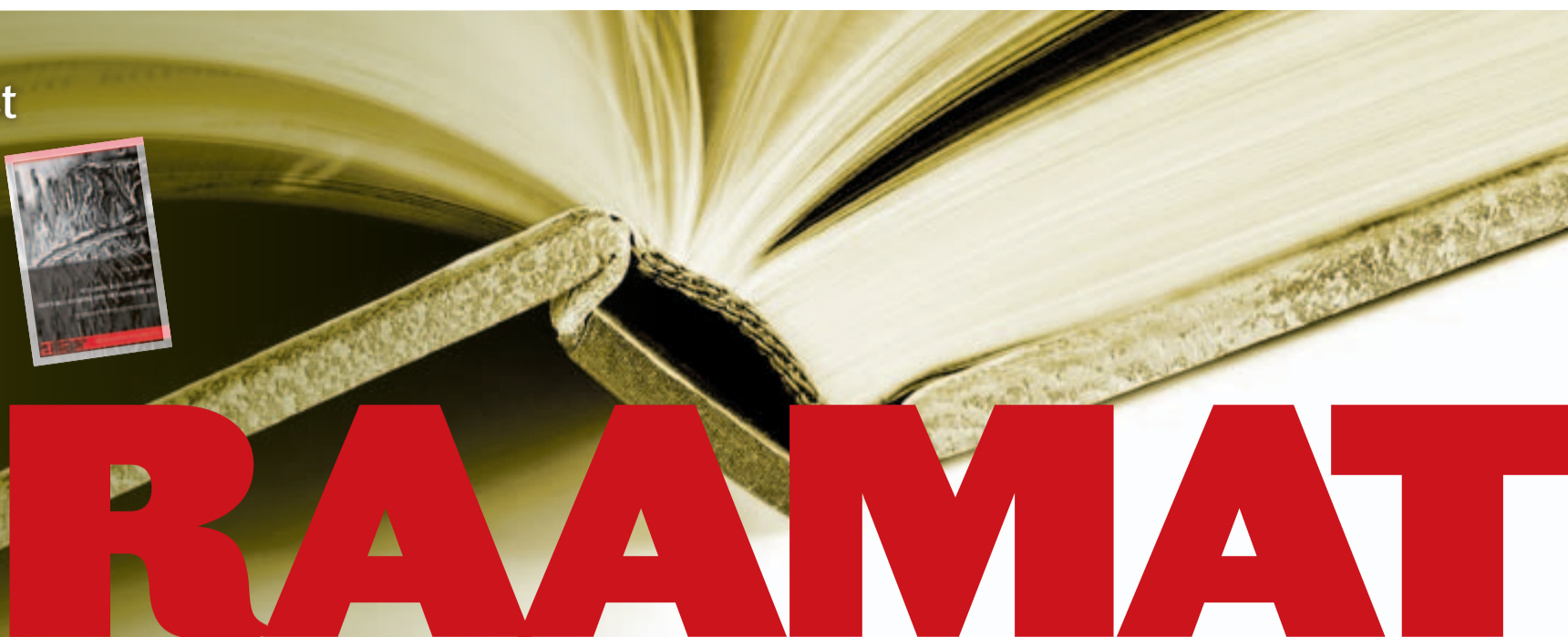

Elu võimalikkusest Eesti külas

Aet Annisti doktoritööl põhinev „Otsides kogukonda sotsialismijärgses keskuskülas” annab ülevaate elust uue aastatuhande alguse Eesti külas, materjali kogudes kasutas autor klassikalise antropoloogilise uurimismeetodit – pikaajalist osalusvaatlust. Vaatamata sellele, et rangelt võttes on töö tulemus teaduslik monograafia, on tegemist mõnusalt loetava ja kaasakiskuva looga, mis räägib elust tänapäeva küla-kogukonnas.

Vt lk 7

EESTI KIRJASTUSTE LIIDU AJALEHT

Nr 5 (58)

22. september 2011

kommentaari

Raamatupoed ei kao kuhugi

Viimasel ajal on meediast taas läbi käinud kurvastavad uudised, et lugemishuvi langeb ja eesti keele sõnavara noorte hulgas kitseneb. Olen kindel, et lugemisharjumus algab kodust ja kui täiskasvanud leiavad aega ettelugemiseks või kui vanemad veedavad aega lugedes, siis võime kindlalt olla, et nii on meil ka tulevikus eestikeelset kirjandust vaja.

Ka Rahva Raamat püüab teha kõik, et lugemisvara oleks saadaval muga- ja erinevates versioonides. Kellele paberraamat tundub tüütu, siis peaaegu aastajagu saavad huvilised alla laadida eestikeelseid e-raamatuid.

Et lihtsustada orienteerumist laias raamatute valikus, oleme loonud Facebooki virtuaalse Raamaturiiuli. Lisaks igale lugemist armastava inimesele „lisamälule” ja meelegahele on virtuaalsel raamaturiiulil ka praktiline väärtus: riivisse saab üles panna loetud raamatud ja jagada infot sõpradega. Lisaks on olemas riiv „Mis raamat endale soovin” (hea võimalus kingivihjeks!) ning loomulikult saab ka kommenteerida ning oma raamatumuljeid avalikult jagada. Kõige usaldusväärsem soovitaja on paljudele just sõber, kelle eluvaateid ja maitseelistusi teame.

Lugemist on võimalik kindla soovi korral lihtsal viisil tellida e-poodidest, aga kui ikka klassikaline raamatupoe õhkkond oluline on ja enne ostmist tahaks veel raamatut lehitseta ja kaaluda erinevaid variante, siis on päris mõnus, et oleks oma kodupood.

Seepärast on meie jaoks endiselt oluline raamatupoodide olemasolu ja saame öelda, et pärnakatel on põhjust rõõmustamiseks: septembris kolime Pärnu Keskusest Port Arturisse, kus avame uue raamatupoe koos õdusa kohvikuga. Poest leiab laia valiku eestikeelsest kirjandusest teatmeteostest luulekogudeni nii väikestele kui ka suurtele raamatuseisudele. Lisaks on valik ingliskeelsetest ja venekeelsetest menüüdest. Kohapeale on võimalus tellida raamatuid, mis on olemas Rahva Raamatu suuremates esindustes. Mõeldud on poes ka muusika- ja filmihuvilistele ning laumängu sõpradele.

Rahva Raamatu kauplus Port Arturis avatakse septemri viimasel nädalal ja usun, et soov tunda paberraamatu lõhna ei kao niipea.

ANU VAGENSTEIN
Rahva Raamatu turundusjuht

2007. aastal oli Eesti Göterborgi raamatumessil peakülastajate. Meie messiboks koosnes kahest osast: ühe osa moodustas raamatute müügi ja näituste ala ning teise osa (Must Kuup) esitluste ala. Sama messiboksiga läheb Eesti ka Helsingi raamatumessile.

FOTO EESTI KIRJASTUSTE LIIDU ARHIV

Dessant Soome

JÜRGEN ROOSTE
programmi koordinaator

Eesti on Helsingi raamatumessi peakülastajate. Mida see tähendab? Võiks ju pörandale visata, püherdada ja itkeda, et me kulutame jälle raha sinilinnu püüdumise totrale projektile. Selle eest saaks kuskil maakohas pida postkontorit, hoida paar päeva lahti mõnd lastest tühjaks valgunud kooli, ja pakkuda kontvõrastele Eesti riigi kulul sadamas ja lennujaamas grillkana ning röstsaia. Aga võta näpust, viiakse hoopis kirjandust ja kirjanikke ülelahe. Kas ja kui mõttekas see on?

Viimase kümne aasta jooksul pole soome keeles ilmunud nii palju eesti kirjandust kui tänavu. See on tõeline ja tegelik fakt. 2011. aasta on eriline: lisaks luuletustele ja menuumaanidele ning presidendi kõnedele ilmuvad soome keeles mõned kõige olulisemad ja tähenduslikumad eesti (ilu)kirjandusteosed. Kummalisel kombel on tegu peamiselt naisautoritega, kuigi me kirjanduse igapäevapilt tundub olevat maskuliinsem. Aga kui tekitada maailma jaoks mingi mõeldav esinduslik valim, siis jääks sõelale tõesti ehk just need raamatud, ja üks ole eestlaste ja eesti keele kestmisel oma tähtis roll just naistel, n-ö vaimsel, mitokondriaal-

sel DNA-l. Ene Mihkelson, Viivi Luik, Mari Saat, Maimu Berg, Imbi Paju esindavad seda voolu, suunda, mõttekulgu, kelle hääle vastu soomlased huvi tunnevad.

Nad tegelevad kõik vähem või rohkem mälu ja mäletamise teemadega, astuvad ajaloo ja aja enese konnasilmadele. Ja paraku on see nii, et soomlaste maailm, nende eneseteadvus ja vaimnaitmine keskkond, milles nad kaladena hulbivad-hulguvad, on hoopis teistsugune. Nõnda on imelik, veider ja isegi kohatu, et säärane eesti kirjanduse sissetung, leiab aset alles 21. sajandi teisel kümnendil: mingis mõttes on tõesti nii, et soomlased, me lähimad vennad ja kallimad kaimud, ei tea meist mitte midagi.

Kas kirjanduse kaudu saavad teadma? Vaat, see on habras idealism, buri-dani eesel libedal jääl. Tahaks ju loota, et see maailm, milles me elame, on parim võimalikest mõeldavatest, mitte mingi keskpärane ja juhuslik variant eksistentsi tumedamast poolest. Selles hääs uues ilmas on kirjandusel kindlasti veel oma roll mängida – mingis mõttes kuuluvad kirjandus ja keskkonnakaitse ühte valdkonda.

Kui eesti kirjandust millegagi võrrelda, siis on see nagu pandade paljunemine. See toimub suhteliselt tehniliselt ja kallis ruumis, seda on, ausalt, lihtsalt liiga kallis ülal pidada. Ja too mõte, too

viiv, miks see kõik toimub, on ju habras, juuspeen. Mõtestada olemist eesti keeles, kirjalikult, mingi fiktsiooni kujul. Ja viia seda veel Soome, ülelahe suurele raamatumessile.

Tõsi jah, me tegeleme mingi utopia-projektiga. Aga see ongi utopia, s.t kogu eesti rahva püsimine, säilimine, tema olemus ja kuju... sellele pole täpsemat metafoori, kui kirjandus ise.

Sellepärast ongi hää, et Mihkelsoni-Saadi-Bergi-Luige-Paju kõrval ilmub ka ehedate eesti meeste veidi krobelist ja konarlikku kirjandust: Ruitlase ja Raua menukid võivad Soomes leida oma niši nagu „Joomahullu pävaraamat” Eestis. Mats Traadi Harala-sari oleks ükskõikmiskeeles puhas klassika, Indrek Hargla Melchiori-tšukkel päästis või õigemini lõi eesti kirjanduses pea olematu krimižanri, ja pole teps mitte viletsam maailma suurkeelililmuvatest analoogidest.

Me läheme sinna parimate jõududega, eesti kirjandus ajab oma musklid pühvile, näitab oma mälu, huumorisooni ja teravust. Ja kui see ei aita, ei aita miski. Mingis mõttes on see eesti kirjanduse polügoon, mis me ees seisab. Kas soome lugeja tuleb tolle rahutu ja raevuka mõttega kaasa? Ega me teistmoodi teada ei saa, kui pää ees sinna kutsuvasse, tumedasse vette viskudes...

uudised

Keeltepäev kutsub osalema

26. septembril korraldab Tallinna Ülikooli Kirjastus koos Euroopa Komisjoni Eesti Esindusega iga-aastast keeltepäeva. Üritus toimub juba kümnendat korda. Päeva jooksul tutvustavad ülikooli aatriumis oma tegevust mitmed kultuuriinstitutsioonid, sh ka näiteks meie väike Kihnu Instituut. Paralleelselt toimub tõlketee-maline konverents, kus küsimusele „Mida ma teen, kui ma tõlgin?” lähenevad filosoofiliselt sellised tunnustatud tõlkijad nagu Hasso Krull, Andres Luure, Tõnu Õnnepalu, Arvi Tavast, Anne Lange ja Ülar Ploom. Täpsem teave ec.europa.eu/eesi/focus/110926_keeltepaev_et.htm

Romaanivõistluse saak oli 49 tööd

Kirjastuse Tänapäev 2011. aasta romaanivõistlusele saabus 49 tööd. Võistlus toimub kolmandat korda ning konkursi tulemused kuulutatakse välja 2012. aasta alguses.

Ilmus raamat Eesti koolimajadest

Kirjastuselt Tänapäev ilmus äsja Hanno Talvingu koostatud raamat „Eesti koolimajad”. Vanad fotod ja tutvustavad tekstid kirjeldavad Eestis kuni 1940. aastani püstitatud koolimaju. Siin esindatud 285 hoone käekäik iseloomustab Eesti vanade koolimajade saatust laiemalt: üle kolmandiku neist on hävinud või seisab kasutuse-ta, umbkaudu kolmandiku funktsioon on muutunud, kuid ülejäänud saavad koolina tegutseda tänapäevalgi.

Kauaoodatud „Veri ja kuld”

Kirjastuselt Varrak ilmus septembri keskel fännide poolt kauaoodatud raamat: legendaarse fantaasia- ja ulmekirjaniku George R.R. Martini uus romaan „Veri ja kuld”. Raamat kuulub sarja „Jää ja tule laul”, mida peetakse üheks parimaks viimastel aastatel kirjutatud fantaasiasaagaks ja mille iga uut raamatut oodatakse hinge kinni pidades.

RAAMAT

Väljaandja Eesti Kirjastuste Liit
© EKL 2011

Ilmunud

Toidureeglid

Michael Pollan
tõlkinud Andrus Maran
168 lk, kõva köide

Kas peaksime rohkem muretsema rasvade või süsivesikute pärast? Ja kuidas jääb siis „heade” rasvadega? Või „halbade” süsivesikutega? Mis värk nende kunstlike magustajatega ikka on? Ameerika kirjaniku ja ajakirjaniku Michael Pollani eluterve lähenemise viis lääne toiduainetööstule on võlunud lugejaid üle kogu maailma. Tema „Toidureeglid” räägib sellest, mida me sööma peaksime ja kuidas me sööma peaksime, ning sisaldab Pollani terve talupojamõistusega kokku pandud reegleid, kuidas süüa targalt ja ennast kahjustamata.

Prantslannad ei lähe paksuks. Kokaraamat

Mireille Guiliano
tõlkinud Lii Tõnisman
330 lk, kõva köide

Mireille Guiliano ülemaailmselt tähelepanu äratanud „Prantslannad ei lähe paksuks” andis nõu, kuidas toidust rõõmu tunda ja samas saledaks jääda. Käesolevas kokaraamatus pakubki ta miljonitele austajatele retsepte, mis moodustavad tema elufilosoofia alusmüüri – lihtsalt valmivaid toite, mis panustavad värskele hooajakaupadele ja pakuvad tõelist rahuldust. Taas on tal varuks talje ka-handamise nippe (sealhulgas salajane perekondlik retsept, mis paneb kilod pingutuseta sulama) ning hulgaliselt nõuandeid, kuidas mõnusalt elada ja fantastiliselt hästi süüa.

Ma armastasin manipulaatorit

Caroline Bréhat
tõlkinud Mari Vihuri
220 lk, kõva köide

„See raamat toob lugejani elulähedase loo kahe inimese kohtumisest, armumisest ja kaunist unistustest, millest vähehaaval koorub välja põrgulik reaalsus. Esimestel kohtumistel ei ütle paraku ükski mees ega naine, et ta kavatseb paarisuhte edenedes vägivaldseks muutuda,” sõnab Reet Hiimäe, Tartu Naiste Varjupaiga üks asutajaid. Prantsuse ajakirjaniku Caroline Bréhat’ liigutav ja kaasahaarav lugu on pühendatud kõigile neile, kes võitlevad teadmatuses ja üksinduses küsimusega, miks nende armastatu neid solvab, ähvardab ja peksab, samal ajal kui ta suudab imelikul kombel võluda kõiki teisi.

Poisist meheks kasvamine

Raisa Cacciatore,
Erja Korteniemi-
Poikela jt
tõlkinud Kersti Kotkas
281 lk, kõva köide

See raamat õpetab eeskätt poiste, kuidas võtta tärkavat seksuaalsust vastu mõistuse ja tunnete tasandil ja kuidas selle kõige toime tulla. Poisid otsivad oma küsimuste vastuseid ajalehtedest ja ajakirjadest, filmidest ja internetist, nooruk on valmis valimatult kõike uskuma – või kas ikka on? See raamat pakub kõike seda, mida võib leida ka pornolehekülgedelt, kuid siin on sellest räägitud asjakohaselt, soojuse ja tunde-ga. Raamat on mõeldud 12–17-aastastele noormeestele ning on koostatud küsimuste põhjal, mida poisid kõige sagedamini esitavad.

Anthony Bourdain.

FOTO © CHRIS GORDON/CORBIS

Keskmiselt küps, endiselt toores

KARL-MARTIN SINIJÄRV

Anthony Bourdain pole kindlasti maailma parim kirjanik ega ilmselt ka mitte maailma parim kokk. Ta on kokkamisest ja kirjutamisest piisavalt lähedalt mööda käinud, et oma oskustest ja kogemustest piisavalt kange kokteil kokku segada. Õigupoolest ei ole „kokteil” Bourdaini puhul päris õige sõna, kokteile joovad tegelased, kellesuguste kohta Bourdain üsnagi vängelt väljenduda tavatseb. Ja võib julgelt väita, et keskmisest kirjanikust valdab ta sõna märksa paremini ning keskmist kokka ületab ta kõvasti ka köögis tegutsedes.

Midagi keskmist ta elus ja selle üleskirjutustes tõepoolest ei paista olevat. Mis siis, et võrreldes „Avameelselt köögist” aegade-ga (selle raamatu sünniloo juurde pöördub AB ka uues teoses korduvalt tagasi) on taat tibataltunud, loobunud silbiga „-iin” lõppevate vaimuvigutite tarvitamisest, suitsetamisest ja, nagu selgub, isegi kokatööst. Eks kuulsus ja kirjandus nõuavad oma. Ning toovad ka paremini sisse, ei jäta AB korduvalt, ehkki möödaminnes, raske (või siiski mitte nii väga raske) ohkega mainimata.

Tavaline või maailma parim?

Millest AB seekord kirjutab? Ikka söömisest ja maailma asjadest, ühest läbi teise ja teisest läbi esimese. Ta pörutab otse ja argumenteeritult hulgatele, kes talle ei meeldi ja kes meile on tundmatud, kuid tundmatuks ei jää. Kui autorile eneselegi ootamatult edukaks osutunud „Avameelselt köögist” oli kirjutatud kokkade siseringi tarvis ning päris kõik seosed ja tähendused ei pruukinud tavainimesele kohale jõuda, siis „Keskmiselt küps” seletab kas või paari lausega kõik olulised taustad. Muidugi on Ameerika-kesksust, kuid küllaltki üldharival kombel. Ajuti on siin absoluutset ja nauditavat

toiduporno (ehk pigem kulinaarse erootika?) kõrgpilotaaži, ent liigse literatuuritsemisega AB lugejat ei kurna. Ta sooritab oma virtuoossed varaažid ära ning markeerib edaspidi suuremat osa hedonistlikest hetkedest täpselt nii napsõnaliselt, et teosesse ennast sisse lugenud inimese kujutlusvõime siirdub autopiloodile ja teeb suurema osa tööst autori eest ära. Ju on hea, kui lugeja on tuttav AB varasemate menukidega – ka „Koka rännakute” laadi viljeletakse nii vihjamisi kui pikemate passustena.

Vahest ühed võluvamad lõigud raamatus ongi lühikesed ja kontsentreeritud hetkepildistused toidu-alamustest siin-seal ilma peal. AB justkui ei pea vajalikuks liiga laialt lahti kirjutama hakata, ta annab ette niipalju kui vajalik, loob paari suletõmbega raami ühes kõige olulisemate detailidega ning laseb lugeja fantaasial tööle hakata. Ning see toimib. Samas võib kontrastiks lugeda lehekülgede kaupa kalapuhastamisest ühes maailma tipprestoranis ja see kirjeldus on niivõrd haarav, et ei usukski, kui ise poleks lugenud.

Sotsrealismi hiilgeaegadel püüti tööinimest kujutada igal seitsmel viisil, aga sellist taset kohtas harva. Maailma „rikaste ja ilusate” reibas rooskamine ühes peatükis on ühtaegu lõikav ja lõbus, ehkki mingiks tülbiastaks taskusotsialistiks AB kuidagi ei klassifitseeru. Tal on kõige kohta kiita ja kiruda ning üldiselt jääb tast mulje kui palju näinud ja teinud tüübist, kel selged seisukohad, parasjagu ülbust, aga ka aus arusaamine iseoma puudujääkidest. Puhutine pirtsutamine peenimate potentsiaalsete portsjonite perra käib asja juurde ja kui AB mõtiskleb mitmel korral, kas ja kui ilus või eetilise on ühest või teisest söömaajast nõretavalt kirjutada inimestele, kes suure tõenäosusega midagi liigilähedastki kunagi kogeda ei saa, teeb ta seda siiski ja teeb nauditavalt. Kui see põhjendatult tundub. Muul juhul jätab tegemata. Hoogne ja sisukas lugemine igast kolmest küljest, praegusel paksu-

de raamatute ajastul oma veidi vähem kui kolmesaja leheküljega isegi natuke liiga napp. Samas tundub, et kuna mingit kindlapiirilist süžeed ei esitatud, rohkem räägiti häid lugusid ilmast ja inimestest ja sellest, mida nad ära söid, siis ei pruugi „Keskmiselt küps” sugugi viimaseks omalaadseks jääda. Lugudepuudus ei paista Anthony Bourdaini küll üllatama pääsevat.

Mida õppida mehelt, kelle jaoks maailma parim on tavaline? Eks ikka seda, et tavaline on maailma parim. On õppida muudki, ja võib südamerahus niisama meelt lahutada. Kuigi Bourdain pikib laheda lugemise päris tihedalt teravaid teemasid täis ning rasvasse rahulollu ei lase see raamat kohe kuidagi sumbuda.

Toores või küps?

Raamatu „Keskmiselt küps” algupärandi pealkiri on „Medium Raw”, mis hoopis keskmiselt toorest tähendab. Kulinaarias lihtsalt kirjeldatakse sama liha seisundit eri keeltes eri küljest. Eks ka seesama peeker ole mõne jaoks pooltäis, teisele pooltühi. Bourdaini varasemale rajususele tagasi mõeldes tundus „toores” tunduvalt iseloomulik. Kuid teose läbinuna on rõõm tunnista, et lisaks toorusele on autorile lisandunud tublisti küpsust. Bourdain, kaotamata tooruses, on kirjutaja ja kokana küps, ent õnneks mitte veel küpse. Sellest luuvarrest on endiselt pauke oodata. Miks mitte maailma pari-

Keskmiselt küps. Verine tervitus toidumaailmale ja kõigile, kes toitu valmistavad

Anthony Bourdain
tõlkinud Juhan Habicht
296 lk, kõva köide

Ilmunud

Metsa- ja niiduseened

Mauri Korhonen
tõlkinud Veiko Kastenje
160 lk

pehme köide
Raamatus tutvustab hinnatud seene-eadlane Mauri Korhonen asjatundlike iseloomustuste ja kvaliteetsete fotodega tähtsamaid söögiseeni, aga ka värvimiseks sobivaid liike ning mõningaid kasvatatavaid seeni. Raamatus räägitakse ka sellest, millistest paikadest tasub seeni otsida, õpetatakse ära tundma ohutuid seeni ja vältima söögiks kõlbatute või mürgiste seente korjamist. Eestikeelset väljaannet on Eesti oludest lähtuvalt täiendanud ja kommenteerinud seeneteadlane Erast Parmasto.

Loomult loom

Aleksei Turovski
208 lk
kõva köide

Tuntud zooloogi raamat kirjeldab loomade käitumist söömise, soojatkamise, järeltulijate kasvatamise, rännete ja veel mõnest muustki vaatekohast. Ainevald on huvitav, tihti üllatav ja kummutab mõnegi senise arusaama. Lisaväärtuseks on autori humoorikalt soe suhtumine kogu elusloodusse, sealhulgas inimesse. Raamat sisaldab autori enda võluvaid joonistusi. Uus trükk 2004. aastal ilmunud populaarsest raamatust.

Põhjamaade imetajad

Torkel Hagström ja
Elisabeth Hagström
tõlkinud Maarja

Aaloe-Laur
illustreerinud Bo Lundwall
Eesti oludele kohandanud Uudo Timm
190 lk, kõva köide

Kaunilt illustreeritud raamatus tutvustatakse kõiki Põhjamaade looduses vabalt elavaid imetajaid, aga ka paljusid naaberlaid asukaid, kes Põhjamaid aeg-ajalt külastavad. Kokku käsitletakse 117 liiki, alates suursugustest hirvedest kuni väikeste närilisteni. Detailsete illustatsioonide ja huvitavate tekstide abil tuuakse lugejani fakte loomade elukeskkonna, harjumuste, sigimise, lummikoidu ja muu kohta, samuti on lemmikloomadega seotud müütideid ja veidrusest. Raamatu eestikeelset väljaannet on täiendatud laiemale Põhjamaade andmetega, samuti on täpsustatud ja lisatud Eestit ja teisi Baltimaid puudutavat teavet.

Sõjatorn. Uus II maailmasõja ajalugu

Andrew Roberts
tõlkinud Olavi Teppan
744 lk

kõva köide
Andrew Roberts – silmapaistva briti ajakirjaniku ja saatejuhi „Sõjatorn” võitis 2010. aastal Briti armee parima sõjaraamatu auhinna. Käsitledes Teise maailmasõja kõiki rindeid, küsib Roberts, kas teljeriigid oleksid teistsuguse väejuhtimise ja strateegiaga võinud ehk isegi võita. Teise maailmasõja ajalugu uurides on autor külastanud paljusid lahinguvälju ja olulisi paiku Venemaal, Prantsusmaal, Saksamaal ja Kaug-Idas. Roberts raamat heidab eredat valgust sõjalava peamistele tegelaskujudele ning vaatleb nende otsuseid värskel nurgal.

Fantasy't erinevale maitsele

SASH UUSJÄRV

Kirjastus Varrak on sel aastal välja andnud mitu piiri taga laineid löönud noorte fantaasiaraamatut, mille hulgast leiavad lugemist nii klassikaliste vanakooli lugude austajad kui ka romantiliste ja seikluslike romaaniaid.

„INETUD“: kui nautisid „Näljamänge“, siis see raamat on sulle

Ladusalt kirjutatud düstopia „Inetud“ on Scott Westerfieldi neljaraamatulise sarja esimene raamat ning kindlasti lugemist väärt.

Raamatu peamine teema on noorteromaanile omaselt täiskasvanuks saamine, sellega seotud psühholoogilised ja füüsilised muutused, mis on siin viidud ekstreemsuseni – kõik inimesed teevad 16-aastaseks saades läbi põhjaliku operatsiooni, mis teeb nad täiuslikult ilusaks. Vahetult enne oma operatsioonile minemist tutvub igavlev „inetu“ Tally aga Shayga, kes ei taha sugugi ilusaks saada, ning satub lõpuks kokku mässajatega – inimgrupiga, kes on valinud elu linnast väljas ürglooduses ja eelistanud jääda „inetuks“.

Koos täiskasvanuks saamise probleemidega käsitleb teos teravalt tänapäeva ühiskonna sotsiaalset survet olla ilus, vastata kindlatele füüsilistele normidele, miksib selle kokku varateismeliste kõhklematu ihaga muganduda, olla „kamba liige“, ning küsib, kas see on väärt, et ohverdada oma individuaalsus ja vaba tahe.

Westerfieldi keel on värvikas ja kujundlik, raamatust leiab ohtralt uusi sõnadeid (mis on ka tõlkes enamasti hästi edasi antud) ja kohati lausa ehmata-vaid võrdlusi – kas või „kassiokse karva taevast“ avalausel. Teksti ladusus, sündmuste enamasti kiire tempo ja jutustamisviis sarnanevad Suzanne Collins'i „Näljamängudele“.

„Inetu“ on nauditav fantaasiaromaan, mis teeb täpselt seda, mida hea düstopia tegema peabki – meeltlahutava põnevusloo glasuuri all on peidus küsimu-

sed, mis panevad mõtlema nii tänase ühiskonna suundumustele kui ka omaenese tegudele ja sellele, kuidas need võivad mõjutada tulevikku.

„KOLETU“: uus vana muinaslugu, „Videviku“ lugejatele kohustuslik

Romantilise „Kaunitari ja koletise“ muinasjutu tõlgendus, milles kaasaegse New Yorgi rikaste ja ilusate laste lillelist elu kirjeldav sündmustik muutub kiiresti dramaatiliseks süngeks ja mõlmapanevaks. Raamatu peategelane, eliitkooli staar Kyle, on tõeline tänapäeva maailma prints: ta isa on meediatäht ja raha on neil nagu raba. Ja loomulikult on ta pealiskaudne, enesekeske ja kiisab neid, kes pole piisavalt ilusad. Karistuseks muudetakse ta koletiseks – täpselt selliseks kihvade ja paksu karvkattega elajaks, nagu muinasjutuski. Ja päästa saab teda vaid tõeline armastus.

Lugu on kirjutatud väga hästi, tabades kaasaegset keelt ja andes edasi noorte mõtteviisi ja suhtlemismalle. Eriti nauditavalt on need esitatud koleliste vestlusgrupi veebilogides, kus Koletis arutleb oma probleemide üle, samuti moonutatud Grislikuti ja kusagil Euroopas asuva näkitudrukuga (kes peab plaani armastuse nimel loobuda oma häälest, et saada jalad ja lahkuda merest).

Eraldi väärib äramärkimist Alex Flinni loost kooruv nn teine moraal klassikalise ja ilmselge „oluline on sisemine ilu, mitte väline“ kõrval – nimelt on ilus Kyle kasvanud sisemiselt koletiseks oma vanemate hoolimatuse tõttu, narkomaanist isa tütar Lindy on aga suutnud kõigest hoolimata seesmiselt kauniks jääda. Raamat tõstatab teravalt ühe praeguses ühiskonnas palju kõneainet leidnud probleemi vanemate vastutusest oma laste ees.

„KUNINGA SILMAD“: „Eragon“ kohtub „Vendade Lõvisüdametega“

Tegemist on järjekordse laps autori üllatav teosega, mis tekitab lugemisel äärmiselt vastuolulisi tundeid. Tegevus toimub riigis nimega Maloonia, mis

Romaani „Koletu“ autor Alex Flinn.

FOTO GENE FLINN

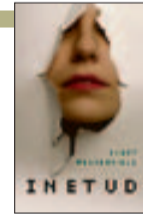
asub kusagil meie paralleelilmas, ja on seotud Inglismaaga. Maloonia on süngel varauusaegne paik, kus hiljuti on kutsutud kuningas, prints pagendatud ning käib sõda. Raamatu peategelane, 15-aastane Leo ja tema väike vend, kelle eest hoolitseb vanaema, käivad mõlemad sõjakoolis. Lugu läheb käima, kui Leo leiab tänavalt salapärase tühja raamatu, kuhu hakkab jupikaupa ilmuma lugu nende maa ja tema perekonna omavahel kokku põimunud ajaloo.

Lugu on kirjutatud kogunisti kolmekihilisena, mis on keerukas ettevõtmine isegi kogenud autori jaoks, nii et eriti raamatu esimene pool on üsna segane ja kohati raskesti jälgitav. Huvitav on aga raamatu maagiakäsitus – Maloonias pole maagia mitte eriline anne, vaid pigem tahtejõupingutus, mida mõned suudavad paremini kui teised ja mida on püsivalt tööd ja vaeva nähes võimalik endas arendada – nagu iga teist oskust. Siiski ei ole maagial raamatus väga suurt rolli.

Sisuliselt ilmselt ehk rohkem nooremale lugejale (8–13) sobiv raamat suudab endas siiski kenasti ühendada huvitava seiklusloo ning keerulised igapäevaprobleemid, millega peategelane Leo kokku puutub: vägivald koolis, venna surm, elu sõjalukorras, nälg, kohustuste üleküllus ja piiratud vabadused. Võrdluse „Lõvisüdamete“ raamatu-

ga tõin just sellepärast, et autor on oma nooruse kohta väga hästi suutnud edasi anda Leo leina, kui sureb ta vend – sündmus, mis heidab loo niigi süngele õhustikule veel täiendavalt masendava varjundi –, ning tema hakkamasaamist hulluse piiril kõikuva vanaema, teismelisest emast naabritüdruku ja kooliprobleemidega.

Inetud
Scott Westerfeld
tõlkinud Maali Käbin
350 lk
pehme köide

Koletu
Alex Flinn
tõlkinud Kret Kaasik
304 lk
pehme köide

Kuninga silmad
Catherine Banner
tõlkinud Tanel Rõigas
352 lk
pehme köide

Seiklus kirjanduse ilmas

MART JUUR
Postimees

Rein Veidemann on kirjandusteadlane, kes oskab hinnata mängu ilu. Ta mängib tõsiselt ja kirglikult. Sest mida muud kui üleskutset mõttemängule kujutab endast sarja „101 Eesti“ aluseks olev arvuprintsiip. 101 on hea arv. 101 kirjandusteostest piisab, et jõuda Eesti kirjanduse tuumani.

Raamat algab „Lauluga suurest tammest“ ja Henriku Liivimaa kroonikaga ning lõpeb Andrus Kivirähu, Asta Põldmäe ja Jüri Talveti tekstidega. Nende tähistel vahel sähvib tõeline tulevärk, Eesti kirjanduse *very best of*. Veideman-

ni valik on esinduslik, isikupärane ja parasjagu subjektiivne, seega ka vaidlemakutsuv. Formaati kätkevad konflikt teeb asja iseäranis huvitavaks. Lugeja võib kokku panna oma nimekirja ning vaadata, missugused kokkupuutepunktid või lahknevused Veidemanni listiga tekivad.

Eesti kirjandus on piisavalt suur, põhimõtteliselt oleks mõeldav valida 101 väärikat teost, mida nende kaante vahelt ei leia, aga nõnda radikaalne lähenemine tunduks punnitatult kunstlik. Ühisosa – kasvõi „Kevade“, „Tõe ja õiguse“ ja teiste klassikute näol – pole võimalik maha salata. Koostaja valmistab mõnegi üllatuse, nagu näiteks tun-

nustus Valmar Adamsi unustatud romaani „Esa astub ellu“.

Veidemann ttleb, et eesmärgiks oli anda kujundlik raam Eesti kirjandusele kui EESTI TEKSTILE, oma ülesande täidab „101 Eesti kirjandusteost“ elegantse tõsidusega. See raamat räägib kirjanduse kõrval paljust muust – ajaloo, eestlaseks olemisest, autori tööst ning lugemise kunstist.

Kirglik ja tõsine on Veidemann kirjamehena, tema lihvitud tekstid kujutavad enesest rangesse novellivormi valatud hoogsat esseistikat, mida on meeldiv ja kerge lugeda. „101 Eesti kirjandusteost“ on õpetlik seiklus kirjandusmaailmas, kasutatav teatmeteose või

käsiraamatuna, miks mitte ka tutvustaja, lugemissoovituste jagaja või huviäratajana. Oleks ma kirjandusteadlane, näriks mind praegu puhas kadedus. Raamatusõbra, kirjandushuvilise ja kolleegina võin Reinu tööst ainult rõõmu tunda.

101 Eesti kirjandusteost
Rein Veidemann
sari „101 Eesti...“
224 lk
köva köide

ilmunud

Öötöö
Thomas Glavinic
tõlkinud Terje Loogus
sari „Moodne aeg“
320 lk
köva köide

Jonas ärkab. On tavaline päev. Hommikukohv. Ajaleht ei leba ukse taga. Kui ka raadiost, televiisorist ja internetist kostab vaid sahinat, hakkab pead tõstma ärritus. Sõbratari telefon ei vasta. Jonas astub tänavale. Kiirteed on tühjad. Restoranid on tühjad. Ka kõik loomad on kuhugi kadunud. Ei ole enam mingit kahtlust. Ta on üks. Kas üks inimene saab elada, kui kõik teised on kadunud? Jonas eksleb läbi Viini, läbi tuttavate tänavate ja korterite, kuid mitte kusagil ei leia ta vastust küsimustele: On ta hirmsa katastroofi ainus ellujääja? Kas elanikud lahkusid linnast ja viibivad kusagil mujal? Austria kirjanik Thomas Glavinic pajatab pidevalt kasvava pingega loo inimesest, kes saab teada, mida tähendab olla ainuke elusolend maailmas.

Koduköide
Peep Gorinov
152 lk
köva köide

Ühel tõeliselt raamatu-sõbral on alati kodus raamatuid, mida on juba nii palju loetud või mis on lihtsalt juba nii vanad, et kipuvad lagunema. Siis ei aita muu, kui käesolevast raamatust näpuga järele vedades tuleb nad uuesti ära kotta. Ja miks mitte kotta kokku oma vanad lemmikud Loomingu Raamatukogud või kapsaks loetud ajakirjad. „Koduköide“ on praktiline raamat, mis õpetab, kuidas lagunema kippuvad raamatuid koduste vahenditega parandada või neile uus köide meisterdada. Kirjeldatakse eri köitetüüpe, antakse näpunäiteid, milliseid tööriistu ja materjale koduseks köitmiseks vaja läheb ning mida tuleb silmas pidada, et raamatutele kasu asemel mitte kahju teha.

Tõeotsija taro
Sisekaemuse, selguse ja tarkuse kaardid
David Fontana
tõlkinud Marju Algreve
80 lk
köva köide

Kaunilt kujundatud kuldsete detailidega tarokaartide kinkekomplekt. Karbis on 78 suure ja väikese arkaani kaarti ning taro asjatundja David Fontana raamat, mis jagab selgitusi taro ajaloo ja sümbolite kohta ning õpetab, kuidas tarokaartide abil oma elu märke paremini mõista. Lisaks traditsioonilised kaardiladumise võtted, mis aitavad heita valgust minevikule, olevikule ja tulevikule.

Suur mustkunstitrikke raamat
tõlkinud Mari Vihuri
120 lk
köva köide

Abrahadabra, simsalabim! Hämmasta oma sõpru jäneste väljatõmbamisega paberkoonusest! Õpi, kuidas katkirebitud paberitükki taas terveks võluda! Küll publik imestab, kui sa astud läbi postkaardi! Sellest raamatust leiab algaja mustkunstnik üksikasjalike juhustega taskutrikid, silmapettetrikid, paberitrikid, numbritrikid ning lisaks mitmete kuulsa mustkunstnike ja silmapaistvate trikkide tutvustused.

ilmunud

Nemad tegid ajalugu

Julie Whitaker,
Ian Whitelaw
tõlkinud Raivo Hool
256 lk, kõva köide

Raamat tutvustab sadat inimest – nimekatest teadlastest vaprate rahvajuhitide ja intellektuaalideni –, kelle täht särab möödunud sajandi ajaloos kõige kirkamalt, ning seab nad mõjukuse järgi ritta. Sissekanded on jaotatud viie valdkonna järgi: poliitika ja riigijuhtimine, teadus ja tehnika, popkultuur ja kunst, äri ja kaubandus, kirjandus ja filosoofia. Raamatus antakse ülevaade kõigi saja inimese elust ning asetatakse nende teod ja saavutused ajastu konteksti. Materjali elavdavad enam kui kakssada fotot, millel on tabatud ajalugu vorminud hetki.

Maailma leivad

Paul Gayler
tõlkinud Maria Drevs
64 lk, kõva köide

Autor pakub tavapärase rukkileiva asemel retsepte kõikvõimalike nisu- ja maisijahust leibade küpsetamiseks, mida mõnel pool koguni peatoidusena süüakse. Klassikaliste leibade peatükist leiata vanu tuttavaid nagu prantslaste kuulus pikk sai *baguette*, lihtne küla Leib *pain de campagne* või Itaalia *ciabatta*. Ürdileibade peatükis saab retsepti röstitud küüslaugu ja rosmariiniga *bâtard*'i ning kartuli, tüümiani ja kitsejuustuga *pavé* küpsetamiseks.

Hiir Hops. Minu esimesed mälestused

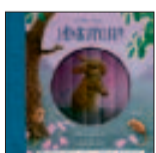
Marco Campanella,
Anna Casalis
tõlkinud Kadri Viin
22 lk, kõva köide

Hiir Hopsi piltidega album-raamat aitab jäädvustada lapse esimeste eluaastate kõige ilusamad ja olulisemad mälestused. Siia saab kleepida fotosid, märkida lapse kasvamist, erinevate oskuste omandamist jm. Juttu tehakse ka sodiaagimärkidest, vaktsineerimistest, lemmiktoitudest, esimestest reisidest ja lasteada minekust. Sünnipäevalehele mahuvad lapse esimese kuue eluaasta peopildid.

Lippa koju, jänkupoju

Emily Hawkins,
John Butler
tõlkinud Riina Turi
14 lk, kõva köide

Jänese poeg Jups satub öisesse metsa. Metsas uidates kohtub ta sõbraliike loomadega, kes aitavad väikesel seiklejal võita hirmu pimeduse ees. Muutuvate piltidega kaunitillustreeritud raamat jutustab loo sõprusest, vaprust ja kodusoojusest, loob õhtumeeleolu ja toob hea une.

Hiir Hops. Vanaema-vanaisa juures

Marco Campanella
tõlkinud Kadri Viin
24 lk, kõva köide

Ema ja isa lähevad reisile ning Hopsil tuleb minna mõneks päevaks maale vanaema-vanaisa juurde, aga hiireke ei röömusta selle üle sugugi... Hiir Hops tujutseb vahel nagu kõik lapsed, kuid ema oskab tema tujudega toime tulla ning Hopsist saab jälle tubli ja sõnakuulelik hiirelaps. Kuidas see tal õnnestub?

Uni annab uue kuue

ILME RÄÄK

Ütlused nagu „ärkasin enne kukke ja koitu” ja „ei maganud silmataitki”, mida kuuleme nii sageli, et ei leia neis mingeid ohu märke, seostuvad uneuurijail ja unearstidel nende tegevusala, unemeditsiiniga, ja neil tekib hulk oletusi. Kipute pärast lõunasööki või igavavõitu koosolekul tukkuma jääma? Tegemist võib olla liigse päevase unisusega või koguni narkolepsiaga. Ärkate keset ööd ega suuda uuesti uinuda? Te kas ei tule oma muremõtetega toime, voodikaaslase norskamine häirib teid või põete hoopis unetust. Kui aga märkate, et teie voodikaaslane mõnikord norskamise vahepeal umbes kümme sekundit justkui ei hingagi, võib see olla uneapnoe tunnus.

Kosutav uni on tervise osa

Aga kas pole uni tegelikult üldse üks suur ajaraiskamine? On ju meist igatüki vahel uneajast töö jaoks näpistanud ja mõelnud, kui palju rohkem jõuaksime veel korda saata, kui ei peaks öösiti magama. On see üldse tähtis, kaua me magame ja kas meie und miski häirib? Ja mis norskamise puutub, kas pole see rohkem mõne inimese naljakas iseärasus kui kujuneva haiguse märk?

Eestis ja kogu maailmas suhteliselt uus meditsiini haru unemeditsiin uurib und ja inimkeha talitlusi une ajal, unehäireid ning unetuse kui haigusega kaasnevaid muid tervisehäireid. Täna on selgeks saanud, et kosutav ööuni on hea tervise lahutamatu osa ning unetusel nagu teistelgi keha talitlushäiretel on konkreetsed põhjused, mida saab tõhusate ravivõtete kõrvaldada. Paraku teab enamik inimesi unest ja unehäiretest vähe või on neil välja kujunenud teatud arvamused, mis sageli on ekslikud.

Võimalus unest rohkem teada saada

„Une käsiraamatu” esimeses osas antakse lugejale algteadmised unest, selgitatakse kõiki peamisi (seni avastatud) unehäireid ning tutvustatakse unetuse tüüpe ja tagajärgi. Algteadmised on vajalikud, sest teades, kuidas meie meel ja keha üldse kosutava une saavutavad, mõistame seda, miks mingi takistuse või häiriva asjaolu tõttu see protsess takerdub.

Neid, kes unetusest enne selle raamatu lugemist midagi ei teadnud, üllatab kindlasti unearstide seisukoht, et unetuse on tõsine haigus, mida saab õnnelikult ravida, samuti see, et unetust on mitut tüüpi ja eri tüüpide puhul rakendatakse erinevaid ravivõtteid.

Teine osa raamatust on pühendatud une kvaliteedi parandamise võimaluste

Meele ja keha rahustamine häälestab heaks uneks. Fotol on lamav Buddha Long Son templis Vietnams.

FOTO MART VALLI

Kirjastuse plaani „Une käsiraamatu” eesti keeles välja anda kiitis heaks unearst Mae Pindmaa.

Ilme Rääk: Te olete üks neist, kes arvas, et „Une käsiraamatu” tõlkimine eesti keelde on vajalik. Kuivõrd levinud on meil unehäired? **Mae Pindmaa:** Uneprobleeme on vähemalt kordki oma elu jooksul on kogunud meist umbes pooled. Unehäireid, mis vajaksid tähelepanu ja ravi, esineb umbes kümnendikul kõigist, sealhulgas ka Eesti inimestest. Kõige sagedasem kaebus on päevane unisus ja väsimus. Olen veendunud, et une pikkusele ja kvaliteedile peab pöörama enam tähelepanu, sest sellest, kolmandiku ööpäeva jooksul toimuvast väljapuhkamisest sõltub ju ülejäänud kahe kolmandiku ööpäeva kvaliteet.

le. Alustuseks lastakse lugejal oma seisundit ja uneharjumusi põhjalikult analüüsida. Aidatakse välja selgitada, kas probleem on tingitud unetusest kui iseseisvast haigusest, unehäirest või mõnest muust kehalise või vaimse tervise häirest, millega kaasneb unetus. Õpetatakse pidama unepäevikut ja tehakse juttu unehügieenist. Antakse rohkesti lihtsaid ja häid soovitusi, mille peale ise lihtsalt ei tule.

Raamatu kiituseks võib öelda, et kirjeldused, selgitused ja juhendid on lihtsad ja arusaadavad, palju tuuakse näi-

I. R.: Nii et eesti vanasõna „Uni ei anna uuta kuube, magamine maani särki” on pisut ekslik. Kui palju Eesti inimesed üldse unest teavad ja mis on meil levinud eksiarvamused? **M. P.:** Tadmised on üldiselt lünklikud ja arvamusi on seinast seinna. Unearst ei pane kedagi vägisi magama, vaid selgitab välja põhjused, miks inimese öine puhkus ei ole kvaliteetne. Olenevalt neist põhjustest otsitakse lahendusi. Eesmärk on ennetada unehäiretest jätuvaid tõsisemaid probleeme, näiteks südame-veresoonkonna haigusi.

Teise äärmusena kuuleme oma patsientidel sageli, et vaatamata halvale tervisele on neil uni väga hea: hommikul on raske ärgata ja päeva jooksul vajub silm ühtlugu kinni. Hirmutav on kuulda elukutselisi autojuhte tunnistamas, et nad on rooli taga suigutanud. Neil inimestel jäävad tavaliselt öösel läbimata väljapuhkamiseks vajalikud unefaasid,

mida organism kompenseerib suure unevajaduse ning päevaste tukastustega.

I. R.: Inimestele meeldivad lihtsad ja kiired lahendused. Raamatus on päris põhjalik ülevaade unerohtudest ja nende mõjust. Mida teie unerohtudest arvate?

M. P.: Tõepoolest, unega on seotud palju saladusi, aga mida aeg edasi, seda rohkem tuuakse neid päevavalgele. See, et unetuse puhul saab kiiresti abi uinutitest ja rahustitest või koguni alkoholist, on sügavalt juurdunud eksiarvamus. Tegelikult ei ole nende ainete toimel saabunud uni kvaliteetne ja kasu asemel võib oma tervisele hoopis kahju teha, pikemaajalises mõttes aga sõltuvusse jääda. Unetuse põhjustega tegelemine võtab küll rohkem aega, aga tulemus on seda väärt.

lisavahendeid, sealhulgas une hindamiseks vajalikud küsimustikud ja nimekirjad. Samuti on CD-l kuulamiseks uinumist soodustavate lõdvestusharjutuste juhend rahuliku muusika taustal.

Une käsiraamat

Dr Wilfred Pigeon
tõlkinud Ilme Rääk
176 lk + CD
pehme köide

Maiasmoka unistused saavad täidetud

ÜLLE KIVET

„Hummingbird Bakery on iga maiasmoka unistuste pood. Nende muffinid on legendaarsed ja pidupäevadel on meie laual alati hulk selle pagari poe küpsetisi,” on selle Londoni pagariäri kohta öelnud tuntud filminäitleja Gwyneth Paltrow.

Et Koolibri pagariäri Suurbritannias ja Koolibri kirjastus Eestis kannavad to-

reda kokkusattumusest sarnaseid nimesid, jäi Hummingbird Bakery raamat ka Koolibri peatoimetajale silma. Üsna kiiresti sündis otsus see isuäratavate koogireseptide kogumik ka eesti keeles välja anda. Selgus, et Euroopa pealinnas nii armastatud hõrgutisi on täiesti võimalik ka kodu küpsetada.

Muredad plaadikoogid, rikkaliku kattega tordid, hõrgud muffinid ja tummised šokolaaditükid küpsised – valikust juba puudust ei tule. Proovige vaid

sidruni-beseekooki, mille hapukat sidrunimaitset täidist katab kuldse besee kuhil – see on lausa taevalik! Paljude lemmikuks on saanud Koolibri koogiäri mahlane porgandikook ja kihilised toorjuustukoogid. Kes armastab üle kõige keeksi, leiab siit kindlasti ideid, milliseid lisandeid kasutada, et oma küpsetisi põnevamaks muuta.

Kui otsustate mõne sellest raamatust inspiratsiooni saanud küpsetisega oma sõpru üllatada, saab sellest kindlasti

peoõhtu parim osa ning teist hinnatud võõrustaja või alati oodatud külaline.

Koolibri koogiraamat

Tarek Malouf, Peter Cassidy
tõlkinud Maria Drevs
144 lk, kõva köide

Mahukas pildialbum Eesti koolimajadest

MARI KARLSON

„Kui oleks selline võime...“ unistab raamatu „Eesti koolimajad“ autor Hanno Talving, „siis tahaks minna iga pildi sisse, tajuda omaaegseid hääli, lõhnu, hetki.“

Kui hästi püüda, on see siiski võimalik. Kas või kujutada ennast 11. mail 1934 Rägavere kooli aeda korrastama. Rägavere kool oli selles mõttes eesrindlikumatest, et nendel oli kooliaed juba olemas, alles Haridusministeeriumi ringkiri 18. oktoobrist 1934. aastast tegi selle kohustuslikuks kõigile maa-alkkoolidele. No ja 1974. aastal olid kooliaiad ka linnakoolide juures. Saaki sealt küll ei saanud (ilmselt söödi need kapsad-porgandid, millel nii palju elujõudu oli, et sügiseni välja venitada, lihtsalt suve jooksul ära), aga suviseid aiatöö-tunde tuli sellel lapikesel siiski teemas käia.

Või Pilguse koolipoisid 1914. aastal võimlemistunnis koolimaja ees (1878. aasta õppekava pidas soovitavaks poiste võimlemistunde, tüdrukud olid sellest vabastatud). Pole see tänapäevalgi haruldane pilt nendes koolides, kus võimla üldse puudub.

Autor Hanno Talving on albumisse „Eesti koolimajad“ valinud mitte ainult koolimajade välisvaated, vaid andnud meile võimaluse piiluda koolielu sisse. Selliseid fotosid peab ka autor ise kõige huvitavamateks ja väärtuslikumateks: „Kahtlemata on haruldasimad tsariaegsed sisevaated klassidest ja õppetööst, näiteks pilt, kus Paide Tütarlaste Gümnaasiumi õpilased koolimaja suures saalis Peeter I portree valvsa pilgu all lipukestega võimlemisharjutusi teevad või foto Kildu 2-klassilise ministeeriumikooli õpilastest matemaatikatunnis. Ning muidugi hetk tavaelust, mitte poseeritud paraadpilt Piirsalu 6-klassilise algkooli tüdrukute internaadist 1930. aastast, kus tüdrukud õhtupalvet loevad.“

Omamoodi tähtpäevad

Esimesed teated koolidest Eestimaal pärinevad 13. sajandist, mil linnades asutati ladinakeelseid toom- ja kloostrikooli. Esimesed toomkoolid avati 1251. aastal Pärnus ja Tartus, nii et tänavu saame pühitseda 760. aasta täitumist ajast, mil Eestimaal haridust andma ha-

Pilguse koolipoisid võimlemistunnis 1914. aastal, taamal seisavad tüdrukud, kes vastavalt toleaegsele õppekavale võimlemistundides osalema ei pidanud.

FOTO EESTI PEDAGOOGIKA ARHIIVMUSEUM

kati. Ladina keeles, seda küll. Emakeelse kooliõpetuse juurde avas tee reformatsioon ning trükikunsti areng.

Veel tihedaks oluliseks tähtsaks sai 145 aastat tagasi, 1866. aastal vastu võetud kogukonnaseadus, mis kohustas omavalitsusi vallakoole asutama. Maal hakati ehitama uut tüüpi koolimaju – enam ei olnud need rehehooned, vaid klassitoa ja koolmeisteri eluruumidega majad. Sel ajajärgul mindi üle ka kolmeaastasele koolikohustusele.

Aukartust äratav kunagine tihe algkoolide võrk. 1939. aastal oli Eestis 1217 algkooli, 46 progimnaasiumi, 37 reaal-kooli, 45 gümnaasiumi. Lisaks neile olid aga veel erakoolid, kodu- ja põllumajanduskoolid, tööstuskoolid, merekoolid. Need andmed pole küll võrreldavad, kuid silmaringi avardamise huvides olgu lisatud, et 2010./2011. õppeaastal oli Eestis Haridus- ja Teadusministeeriumi andmetel 68 algkooli (klassid 1–6), 253 põhikooli (klassid 1–9) ja 224 gümnaasiumi (klassid 1–12).

Vanad väärivad majad

Kõige vanem koolimaja selles raamatus on loomulikult Gustaf Adolfi Gümnaasium. Tähelepanu tahaks aga juhtida

ehk vähem tuntud ministeeriumikoolimajadele – nad teenisid küll venestamist, kuid need tsariajal ehitatud võimsad hooned olid eriti maapiirkondades senistega võrreldes suur samm edasi. Venestamispoliitika tõi endaga kaasa Aleksander III võimuletulek 1881. aastal. Alates 1887. aastast hakati Eestis üle minema venekeelsele õppele. Uue koolitüübina asutati Eestis ligi 90 ministeeriumikooli. Riigi toetusel ehitati neile vallakoolidega võrreldes väga kaasaegsed ja ruumikad majad.

Ministeeriumikoolimajadega haakuvad hästi ka emakeelse õpetuse säilitamiseks rahvaalgatuse korras loodud ja ehitatud haridusseltside koolid ja -majad, mis ei jäänud kohati esimestele sugugi alla (nt Simuna, Viru-Jaagupi jt).

Pärast 1905. aasta revolutsiooni said Balti kubermangud õiguse avada emakeelseid erakooli. Haridusseltside initsiatiivil loodi mitmeid õppeasutusi ning ehitati uusi koolimaju. Kuigi enamuse tollastest koolihoonetest oli ehitusmeisterite kavandatud, hakkas tasapisi esile tõusma arhitektide looming. Aastal 1922 loodi riiklik koolimajade ehitusfond, kust anti omavalitsustele koolide ehitamiseks soodsat laenu. Juba

1930. aastate keskpaigaks oli valminud üle 300 arhitektide ja inseneride projekteeritud moodsa koolimaja.

Üllatavalt palju hooned püstitati 1921. ja 1930. aasta koolimajade arhitektuurivõistluse tööde alusel. Autorile valmistasid need kõige suurema üllatuse: „Kõige rohkem üllatasid mind 1921. aastal Haridusministeeriumi poolt rahvusvahelise koolimajade arhitektuurivõistluse tööde põhjal ehitatud koolimajad, kuidas tuntud arhitektide töid reaalses elus ja kohtadel muudeti ja kohandati ning et neid üsna keerulisi projekte väikestes kohtades ellu viidi. Sellest pole seni arhitektuuriajaloolaselt suurt midagi kirjutatud. Lisaks selgus ka, et nii mõnigi muu nimekale arhitektile omistatud hoone on hoopis teise arhitekti töö palju teisi huvitavaid fakte.“

Eesti koolimajad
koostanud
Hanno Talving
304 lk, kõva köide

Voldemar Kuslapi muinaslugu muusikas

TAUNO VAHTER

Voldemar Kuslap tunnistab, et laulja elukutsest ei osanud ta lapsena unistada. Pihkvamaal Oudova eesti külas neljanda lapsena sündinud Kuslapi lapsepõlv oli sarnane paljude põlvkonnakaaslastega. Isa langes repressioonide ohvraks õige pea pärast noorima lapse sündi, pärast sõja puhkemist toodi aga pere sakslaste käes olevasse Eestisse ja asuti elama Rõngu lähiste.

Kui pärast põhikooli tundus, et tulevikuks võib olla töö MTJ-is, sai Kuslapist hoopis Tõrva kultuurimaja instruktor. Kuigi ta juba siis tegutses nii koorilaul-

ja kui ka solistina, oli esialgu tegu pigem harrastusega ja alles lauluõpetaja Mari Kulli ja helilooja Juhan Simmi soovitusel läks ta Tartu muusikakooli katsetele ning võeti sinna ka vastu. Kaarel Ird kutsus noort lauljat Vanemuisesse solistik, kuid järgnesid õpingud Tallinas konservatooriumis.

Õpingute järel tuli töö Estonia kooris ning küllaltki ruttu ka esimesed soolorollid, kuni 1967. aastal jõudis lavale Raimond Valgre lauludel põhinev muusikal „Muinaslugu muusikas“, mille peaosa sai Voldemar Kuslapi läbilõigisrolliks, aasta hiljem järgnes ilmselt tuntuim filmiroll Sulev Nõmmiku filmis „Mehed ei nuta“. Kuslapist sai koos Helgi Salloga sage peaosade esitaja

muusikalides ja operettides. Teda kiputi sageli võrdlema Georg Otsaga ning küllap tuli seda kuulda rohkemgi, kui oleks soovinud.

Vastutusrikkaks ja menukaks kujunes pärast Otsa surma lavale jõudnud „Don Giovanni“, menu lisasid ka Cervantese/ Don Quijote roll tükis „Mees La Manchast“, „Don Pasquale“ dr Maleta ning „Elupõletaja tähelelennu“ Mike Shadow. Paralleelselt teatritööga tegeles Kuslap ka estraadimuusikaga, võidud tulid nii Sotši kui ka Bulgaaria rahvusvaheliselt lauluvõistluselt, rahvas seas suurendas tuntust Horoskoobi laulusaates osalemine.

Peale näiliselt lihtsalt saabunud edu räägib Kuslap ka näiteks võitlusest ast-

maga ja üleminekuaja raskustest teatris. Raamatus jagavad kommentaare paljud kauaaegsed kolleegid ja sõbrad ning omapärase lisana sisaldab raamat ka Voldemar Kuslapi poolt aastate jooksul kogutud naljakaid ja lihtsalt huvitavaid lugusid Estonia kolleegide ja muude muusikute kohta. Nii saab seda lugeda nii elu- kui ka muusikalooana.

Minu muinaslugu muusikas
Piret Tali
264 lk, kõva köide

ilmunud

Wikileaksiteltitaged. Maailma kardetuimat veebilehte tegemas

Daniel Domscheit-Berg, Tina Klopp tõlkinud Toomas Huik
186 lk, kõva köide

Mõne aasta eest tekkis meediaaastikule uus jõud nimega WikiLeaks, 2006. aastal asutatud vabatahtlike töö põhinev ühendus, mis sai kuulsaks mh Iraagi sõda puudutavate dokumentide avaldamisega. Äkitselt tsiteerisid neid kogu maailma ajalehed ja telekanalid. Kuidas see kõik alguse sai, kuidas info laekus, mil viisil üritati neid takistada, kuidas nad tegutsesid ja lõpuks omavahel tülli läksid? Raamatu autor Daniel Domscheit-Berg oli WikiLeaksi pressiesindaja ning organisatsiooni juhi Julian Assange'i lähim abiline.

Mängult on päriselt

Diana Leesalu
280 lk, pehme köide
Fotodega illustreeritud ja ehmatavalt aus

„Mängult on päriselt“ jutustab vaheldumisi 19-aastase tüdruku ja tema 12-aastase venna elust. Esimene elab tormilist tudengielu, teine on aga arukas, kuid saamatu poiss, kes satub perekonna lagunemise ja koolikaaslaste vägivaldajal tänavaille hulkuma. Raamat on kirjastuse Tänapäev 2006. a noorsooortanvõistlusele esikoha saavutanud noortejutustuse uues kujunduses kordustrükk.

Pistrik ja Pääsuke

Boriss Akunin tõlkinud Veronika Einberg
448 lk, pehme köide

Armastus ajaloo vastu ja pime juhuse tõttu võivad taas kokku kahe von Dornide suguvõsa esindaja, kahe Fandorini erinevatel ajastutel kulgevad saatused. Olgugi möödunud kolmsada aastat, jääb siht ikka samaks: jõuda kaugele saarele ning leida sinna peidetud korsaaride aare...

Ürgpimedus

Kurt Vonnegut tõlkinud Tiina Randus sari „Punane raamat“
208 lk, kõva köide

„Ürgpimedus“ on julge väljakutse meie moraaltundele. Ameeriklane Howard W. Campbell junior, Teise maailmasõja aegne spioon, on nüüd Iisraelis natsikurjategijana kohtu all. Aga kas ta on ka tegelikult süüdi? Selles teravmeelse huumoriga võrtsitatud raamatus pöörab Vonnegut nii musta kui ka valge meisterlikult halliks üheainsa kohtuotsusega, mis jääb kummitama meid kõiki.

Fotograafi pilk

Michael Freeman tõlkinud Virgo Siil
192 lk, pehme köide

Esimene raamat, mis käsitleb digifotograafia kompositsiooni ja kujunduse teemat ning tegeleb nii traditsioonilise kaameraga komponeerimise kui ka digitaalse pilditöötamise pakutavate foto kujundamise võimalustega, näitab, leida parimad pildistamisvõimalused, kasutab lihtsaid päriselu fotoülesannete näiteid koos skemaatiliste illustatsioonidega, mis selgitavad, kuidas ja miks pildid mõjuvad.

ilmunud

Meie küla eided peavad pidu. Üks muhe kokaraamat

Külas Ave Nahkuril
Krista Kivisalu ja Sandra Urvak
172 lk, kõva köide

See on üks vimkadega kokaraamat. Jah, siin on sees retsepte roogadest, mida tuntud kunstniku Ave Nahkuri vägevatel pidudel pakutud ja maitsitud on. Kuid võib-olla on tähtsam, et seda lugedes saab hea tuju, sest Ave, Imps ja eideklubi rahvas on ütlemata muheda huumoriga tegelased. Retseptide katsetamisega ei tasu muidugi liiale minna, sest nagu hoiatab Ave: „Söömine on teie tervisele kahjulik! Pidage piiri!”

Isa mis isa. Noore isa käsiraamat

Evar Post
128 lk, kõva köide

Muhe ja heasoovlik pereelu tejuht kõigile meestele, kes on juba isad või isaks saamas. Raamat algab seal, kus mees saab teada, et temast saab isa, ja lõpeb paarkümmend aastat hiljem, mil mees jääb jälle naisega kahekesi. Autor ütleb: ma soovin, et sel päeval, kui teie laps kodus lahkub, võiksite endale mõttes öläle patsutada ja öelda midagi niisugust: „Ei noh, eks iga-suguseid jamasid juhtus, aga enam-vähem sain hakkama. Täitsa tipp-topp tegelikult. Isa mis isa.”

Arendav algus. Harjutused, mis võivad muuta su lapse elu

Margaret Sassé
160 lk, pehme köide

Kui tegeleme ja võimleme väikelapsega iga päev kasvõi kümnekond minutit, siis areneb märkimisväärselt mitte ainult lapse keha, vaid ka aju. Raamat õpetabki vanemaid tegema beebi ja mudilasega arendavaid harjutusi vastavalt lapse arengutsüklile. Lihtsate kee- ja selgitavate joonistega varustatud raamatu eestikeelse tõlke on heaks kiitnud Tartu Ülikooli Lastekliiniku füsioterapeudid.

Puberteet. Kui kasvatamine enam ei aita

Jesper Juul
196 lk, pehme köide

Taani pereterapeudi Jesper Juuli raamat annab nõu, kuidas laps ja vanemad saaksid laste tormilise puberteedia üheskoos karile jooksmata läbida. Raamatus on vähe teooriat ja palju praktilisi näiteid elust. Kõneaineks on kooli- ja alkoholi-probleemid, vastutus ja usaldus, karistus ja tagajärjed. Jesper Juul pakub vanemaile kindlustunnet ja avardab nende mõttemaailma, et nad oskaksid näha uusi võimalusi teismelistega suhtlemisel.

Reklaamitrikk ehk kõik, mida reklaamist teadma pead

Kent Raju
176 lk, kõva köide

Reklaam on üks neist valdkondadest, mille kohta on kõigil arvamus ja milles justkui kõik on eksperdid. Kui tahad teada, kuidas reklaamitegemine käib, missugune näeb välja lavatagune maailm ning mida peaksid teadma, et reklaamimaailma mõista või seal sõna sekka öelda, haara raamat ja asu lugema.

Poistele, kes muidu lugeda ei oska/taha/viitsi

JAAK URMET
kirjanik

Küllap on mõnigi tammunud raamatupoes riulite ees ja mõelnud, mida kinkida varateismelisele poisile. Kas talle üldse raamatut kinkida? Teadagi, millega varateismelised poisid tänapäeval tegelevad – mittemillegagi, sealhulgas mittelugemisega. Ostad raamatu, kulutad palju raha, aga poiss võtab raamatu, viskab sellele ühe pilgu, pistab kuhugi sinna – ja sinna see jääbki. Nojaa, aga... äkki ikka saab talle kinkida midagi intelligentsemat kui uus mobla või järjekordne arvutimäng, või mida ses vanuses poistele kingitaksegi?

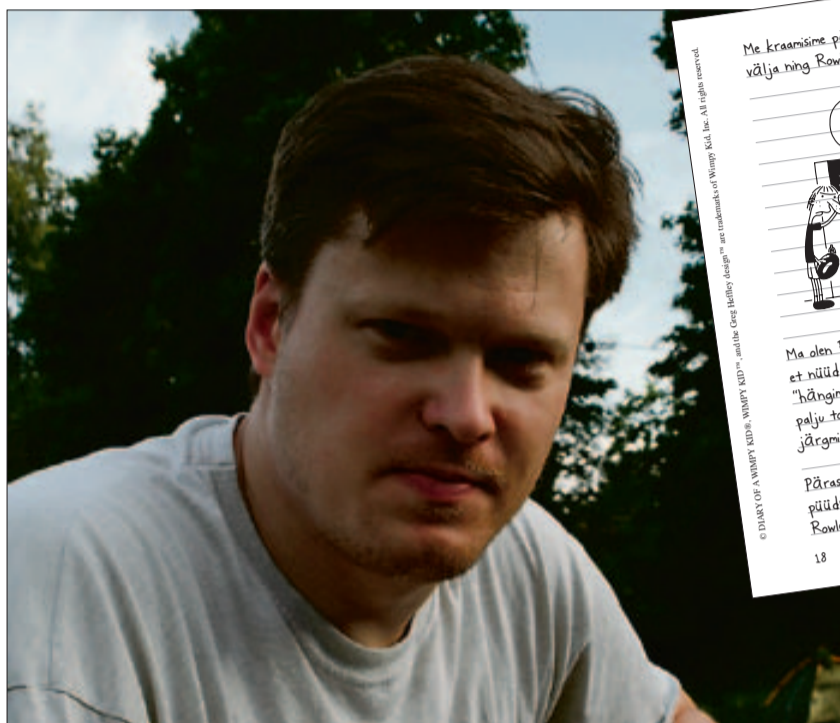
Jeff Kinney „Ühe äpard päevik” on kirjutatud, tõlgitud ja välja antud just seda raskesti püütavat turuosa silmas pidades. Mingis üldises plaanis on see kindlasti hea, sest Eesti poodides saada olev laste- ja noortekirjanduse valik on igas vanuses meeskromsoomiga lugejale iiveldamapanevalt roosa ja tupsuline. Eks seda turuosa on samalaadsete teostega varemgi püütud, kohe meenub rootslaste Andres Jacobssoni ja Sören Olssoni Berti päevikute sari, mis hakkas Rootsisa ilmuma 1987. aastal ja meile tõlgetena tiksuma kümnekond aastat hiljem.

Kui tervet rehkendust ei jõua...

Sellistest poisipäevikutest, mille raamistikuks on peamiselt kooli- ja koduelu huumorikas ja noortepärane kajastamine, võib küll loota, et nad sihtgrupile, sellele laisale ja introvertsele turuosale imponeerivad. Kui mitte need, mis siis veel?

Vast istub „Ühe äpard päevik” nii mõnelegi noormehele, kes muidu raamatuid kättegi ei võtaks. Selle nimel on tehtud mitu eraldi pingutust. Esiteks, see raamat polegi juturaamat, see on jutu- ja pildiraamat, igal lehel on üks-kaks lõbusat karikatuurset kritseldust.

Teiseks, tekst on siin ka kavalalt läbi mõeldud: suur font, iga lõigu vahel tühi rida ja igal lehel keskmiselt neli lõiku. Font ei ole igav-asjalik, vaid rõhutab teise noortepärasust. Kõik on tehtud maksimaalselt lihtsaks ja libedalt allaneelatavaks. Pole vaja karta tihedat teksti täis lehekülge. Pole vaja vaeva näha vaimusilmas ette kujutamiseks. Kõik on ette tehtud. Sina ainult keera lehti ja kõgista naerda! Tahaks seda lausa liigitada koo-

Jaak Urmet: „Kui noor midagi ei loe, siis on õpetajad ja lapsevanemad rõõmsad, kui ta tunneb vahel huvi vähemalt koomiksiste vastu! Paha on see siis, kui piltkirja tõnkamise faasile ei järgnegi keerukamast tekstist arusaamist.”

FOTO JEKATERINA RODIONOVA

miksiks, milles tekst on üle jutumullide valgunud. Vaatamist on siin vähemalt sama palju kui lugemist.

Ega ma siin väga norigi. Kas see siis paha on, kui noorele mitte-raamatusõbrale üritatakse sel moel silma jääda ja huvitav tunduda. Kui tervet rehkendust ei jõua, tee pool! Kui midagi ei loe, siis on õpetajad ja lapsevanemad rõõmsad, kui tunneb vahel huvi vähemalt koomiksiste vastu! Paha on see siis, kui piltkirja tõnkamise faasile ei järgnegi keerukamast tekstist arusaamist.

Ülimaks tekstikeerukuse astmeks, millega tänapäeval n-ö tavaline, s-o kirjandusväline inimene kokku puutub, on näiteks pangalaenu tingimused. Kui neid lauseid kokku pureda ei oska, võib sandisti minna.

Ehkki, vahest tasuks ka pankadel oma lepingutingimused senise peene kirja asemel trükkida comic-stiilis, suurus 16, rohkete lõbusate piltidega ja maksimaalselt neli lõiku leheküljel?

Kõik, mis on poiste elus olemas

Lugu ise jookseb ludinal, kuidas siis teisisi. Kõik, mis vaja, on siingi olemas: koolis suured poisid, lollid nohikud, norivad õpetajad, kodus tüütud vane-

mad, kes millestki aru ei saa ja muudkui uute nõmedustega lagedale tulevad. Seiklemist ja sahmimist on küllaldaselt. Mõnes kohas avaldub ka peategelase tahe midagi loovat-arukat teha, näiteks koomiksiseid joonistada või robotikaga tegelda, kuid kahjuks jäävad need huvid vanulike tingimuste tõttu soiku. Üldiselt keerleb Gregi maailm ikka ümber arvutimängude, niisama olesklemise, lollustega tegelemise ja koolis popp olla püüdmise.

Mõni koht ajab naerma ka

Pildid on iseenesest head ja mõni koht ajab naerma ka. Siis jälle pigem vanguard pead, kui jääd mõtlema selle üle, et see ongi tänapäeva noorte elu ja arusaamine maailmast. Aga kuna ma ei taha kõlada nagu mingi muinasudust väljajõllitav halli habemega tundi, siis keeran selle jutu kinni. Lollustega on kõik noored läbi aegade tegelema. Mina tegelesin ka. Vahet näen siiski selles, et vastutus, kohustused ja enesearendus on tänapäeval eriti tagaplaanile jäänud.

Teose mõnes kohas on koolivägivald päris kõrgelennuline, huvitav, kas USA koolides ongi sellega nii suured probleemid või on see kirjanduslik ülepingutus? Samas, Eestiski on kuulda olnud

Me kraamsime pärast tunde oma asju kappidest välja ning Rowley astus minu juurde ja ütles:

TANAD TULE MINU POOLE MÄNNINGIMA?

Ma olen Rowleylt vähemalt miljard korda sõnud, et nüüd, kui me olene keskestes, tuleb sõlda „hänigma”, mitte „mängima”. Aga ükskõik kui palju tõnke ma talle jagan, unustab ta selle järgmiseks korraks ikka.

Pärast seda, kui keegi püüdnud olla hoolikam Rowley lähikonnas.

Ma kohtusin Rowleyga mõned aastad tagasi, kui ta minu naabrusesse kolis.

Ta on astis talle raamatu pealkirjaga „Kuidas leida sõpru uutes kohtades”, ja ta tuli minu poole, proovides kõiki sealsetid nõmedaid trikke.

KOP-KOP
TERMOŠ!
MIS ASJ?
VABANDUST?
TERMOŠ VÕIKS SU NALJASOONT KODITADA!

Ma arvan, et mul oli Rowleyst omamoodi kahju, ja ma otsustasin ta oma tiiva alla võtta. Teda on olnud lahe käepärast hoida, peamiselt sellepärast, et saan proovida kõiki tõnnekaid, mida Rodrick MULLE teeb.

nii- ja naasuguseid juhtumeid. Iseasi, kas noorteraamat on õige koht nende kasutamiseks. Äkki mahendabki see lugejas koolihirmu ja stressipingeid? Seda ma ei tea, ei ole nii hea psühholoog. Aga olemata toidukeemik, sean kahtluse alla sellele, et juustuviilakas vedeleb korvpalliplatsil kaks talve ja on pärast seda veel sellises seisus, et seda on võimalik kellelegi sisse süüta. Või on see selle USA piirkonna kliimas võimalik? Hea raamat tekitab ikka küsimuse ja jätab sellele vastamata.

Ühe äpard päevik

Jeff Kinney
tõlkinud Anna-
Magdaleena Kangro
218 lk
pehme köide

Linnamuinasjutt söögikoha avajale

MOONIKA SIIMETS
Oma Maitse

Populaarse Rootsi kirjaniku Kajsa Ingemarssoni raamatu tegevustik rullub lahti seekord restoranimaailmas ning võiks olla tuttav paljudele, kes kordki ettekandja, restoraniomaniku või koka leiba maitsnud.

„Väiksed kollased sidrunid” on tempokas rütmis kirjutatud ajaviiteromaanist naistekas. Väikelinnast pärit peategelane Agnes on aastaid peale karmis toitlustusäris rügamist saanud ülemkerneriks Stockholmi tipprestoranis

Le Bateau Bleu. Agnesel on ka muusikust peigmees Tobias, keda ta väga armastab. Elu näib olevat täiuslik ning minevat just õiget rada kuni Agnest hakkab seksuaalselt ahisatama ta ülemus Gerard ning noor naine on sunnitud päevapealt unistuste töökohast loobuma. Just samal ajal jätab Agnese maha ka jumaldatud poiss-sõber.

Peategelase ellu saabub must masendus, millest väljapääs näib võimatu.

Ühel ööl aga ilmutab Agnesele unes end tema unistuste restoran, mis on justkui ühes laulusalmis, kus juttu väikestest kollastest sidrunitest ja Itaalia igatsusest. Peagi selgub, et unistustel

on kombeks täide minna just kõige ootamatul moel ja ajahetkel...

Kui raamatuid midagi ette heita, siis seda, et selle kaasaegse „linnamuinasjuttu” stüzeekäigud on liigagi etteaimatavad ja stereotüüpsed. Ometi on romaanil ka ootamatu lisaväärtus. Toiduajakirjanikuna soovitaksin selle teose lugemist kõigile, kes tahaksid kord oma kohvikut avada või on seda juba teinud.

Kuidas valida restoranile tabavat nime? Mida teha kui selgub, et uus kokk on end purju joonud ja samal ajal ootavad lauas nõudlikud kliendid? Kuidas võita üle linna kardetud toidukriitiku südan? Miks tasub iga klienti kohelda

kui kuningat? Just neid ja mitmeid teisi rõõme ja raskusi, mis ühe söögikoha elukäiku saavad kirjeldatuse selles raamatus peensusteni ning kaasa saab elada ka kirjlikule suhtedraamale.

Väiksed kollased sidrunid

Kajsa Ingemarsson
tõlkinud Epp Orula
320 lk
pehme köide

Elu võimalikkusest väljaspool Tallinna

MAARJA KAARISTO
etnoloog

Aet Annisti doktoritööl põhinev „Otsides kogukonda” on mitmes mõttes tähelepanuväärne raamat. Kuigi esimese hooga võib see tunduda kummaline, on see 2011. aastal ilmunud teos rangelt võttes Eesti esimene „koduantropoloogiline” monograafia. Nimelt on Aet Annist esimene eestlasest uurija, kes rakendas Eesti ainesele klassikalist antropoloogilist uurimismetodit – pikaajalist osalust, mille eesmärk on uuritava kogukonda võimalikult lähedalt, seestpoolt tundma õppida.

Mida siis tundis põlistallinlasest toonane doktorant, asudes elama Kagu-Eesti külla? Kuidas teda seal vastu võeti? Mis ootused või eelarvamused teda saatsid ja kuidas olid lood tegelikult? Mismoodi üldiselt elatakse praegu küllas, mis Tallinna poolt vaadates asub Eesti teises otsas? Millised on inimeste omavahelised suhted, kuidas suheldakse pereliikmete, sugulaste ja naabritega? Mis juhtub, kui külaelanike omavahelist läbikäimist hakkab osaliselt sunnima toimivat kogukonda tekitada püüdev arenguprogramm?

Kõike seda oli võimalik teada saada üksnes ise kohapeal olles. Nõnda autor ka tegi, elades üle pooleteise aasta külla, ja tänu sellele ongi meil nüüd võimalik lugeda kahe külla, ühe Suurbritannia arenguprogrammi ning nende omavaheliste suhete lugu.

Hiljuti tõstatati antropoloogiablogis Savage Minds küsimus, miks antropoloogid juba aastakümneid avalikes aruteludes sugugi näha pole. Kas on probleem teadlastes? Avalikkuse huvipuuduses? Kas antropoloogide uuritavad teemad ei paku peale nende endi enam kellelegi huvi? Ometi uuritakse kõik-

Hääbuv maaelu – kas vaesemal maaelanikul on elujärje parandamiseks teisi võimalusi peale linna kolimise? Foto: CORBIS

võimalikke nähtusi tarbimiskäitumisest sotsiaalsete konfliktideni – teemasid, mis kõnetavad paljusid. Eestis on selle küsimuse esitamine veelgi päevakohasem kui Briti või Ameerika kontekstis. Ja see toob meid raamatu ühe väga olulise aspekti juurde, milleks on ligipääsetavus ja suur üldistusjõud, aga ka tõsiasi, et see raamat on väga suur samm antropoloogide (ja etnoloogide) kui professionaalsete inimesuurijate vaatenurga laiema publikuni toomisel.

Lugu elust tänapäeva külakogukonnas

„Otsides kogukonda” annab meile ülevaate elust uue aastatuhande alguse Eesti küllas, tehes seda stiilselt ja kaasakiskuvalt, kohati (kõige paremas mõt-

tes) lausa ilukirjanduslikult, nii et tegemist on mõnusalt loetava, aga samal ajal kohati hingedriipiva looga. See on lugu elust tänapäeva külakogukonnas, kus kõik polegi läinud nii hästi, nagu me ehk eeldanuks, kus pärast kolhooside lagunemist tekkinud ühiskondlikud ja sotsiaalsed probleemid on aktuaalsed tänini.

Aet Annist jutustab loo küladest, mis ei vasta alati ehk meie arusaamale idüllist kauni looduse keskel, kus elavad inimesed on sõbralikud, saavad hästi läbi ja ootavad avasüli külalisi, kes tahavad lühemaks või pikemaks oma juurte juurde tagasi pöörduda.

Tegelikult on pilt tunduvalt keerulisem ja suhted märksa komplitseeritumad. Kirjeldades eri inimeste ja perede

kohati nukraid, teinekord aga lõbusaid ja vaimukaid lugusid, joonistuvad välja üldisemad küsimused ja probleemid.

Niisiis on tegemist kohustusliku kirjanudusega. Ja mitte ainult antropoloogidele ja etnoloogidele või sotsiaal- ja humanitaarteadlastele – annab ju raamat lisaks eelmainitule ka esimese eestikeelse põhjaliku teoreetilise ülevaate arenguantropoloogiast –, vaid kõigile, keda huvitab see, kuidas elatakse maal – seal, kuhu suur osa meist satub vaid nädalavahetustel ja suvepuhkuste ajal.

Otsides kogukonda sotsialismijärgses keskuskülas

Arenguantropoloogiline uurimus

Aet Annist
408 lk, pehme köide

Me elame metafooride järgi

KATRE ÕIM
eesti keele dotsent

„Metafoorid, mille järgi me elame” esitab veenvalt ja üldarusaadavalt kaasaegse metafoorikäsitluse, mille mõju ja ulatus on raamatu esmaavaldamisest alates olnud kognitiivteaduste jaoks mõõtmatu. Enam ei peeta metafoore sugugi ainult keelega piirduvaiks. Nüüd on üldlevinud arusaam, et metafoorid mõjutavad väga suurel määral seda, kuidas me iga päev mõtleme, kogeme, tegutseme. Metafoori olemus on mõista ja kogeda tüht liiki asja (nt aega) mingit teist liiki asja (nt ruumi) kategoorias ja terminis.

Lakoffi ja Johnsoni sõnastatud teooria järgi on inimliku argireaalsuse kujundamises kesksel kohal metafoorselt liigendatud mõistete süsteem. See tähendab, et inimese mõtlemisprotsess on suuresti metafoorne. Olulisi tööandeid selle kohta pakub muuhulgas inimkeel.

Näiteks on sisemiselt metafoorselt liigendatud mõiste VAIDLUS ning sellest tulenevalt on metafoorselt liigendatud ka vastav tegevus ja vastavad kee-

lendid. Mõiste VAIDLUS ülesehituse kujundab osaliselt mõiste SÕDA, mis aitab vaidlusi mõista, vaielda ja vaidlemisest rääkida, nt *Esineja seisukohti rünnati ägedalt*. Rasked on ette kujutada, et oleksime vaidlustest harjunud rääkima näiteks TANTSU mõiste abil. Harjumuspäraselt räägime vaidlustest metafoorselt. See eeldab vaiki mis metafoori olemasolu, millest me üldjuhul teadlikudki ei ole. Seesugune keelekasutus ei ole kuidagi viisi poeetiline, lennukas ega retooriline, vaid oma otseses tähenduses. Me räägime vaidlustest nii, sest me tajume neid nii, ja me tegutseme nii, nagu tajume.

Võib tekkida küsimus, kas mingeid mõisteid mõistetakse ka mittemetafoorselt? Tõepoolest, need on eelkõige lihtsad ruumimõisted, mis tulenevad inimese ruumikogemisest. Sellistel mõistetel nagu ÜLEVAL-ALL, EES-TAGA, SEES-VÄLJAS, LÄHEDAL-KAUGEL on teiste võimalike ruumi liigendamise mooduste ees eelis, sest nad on olulised meie pideva igapäevase kehalse toimimise jaoks. Me elame nende mõistete järgi ja seda kõige põhimõttelisemalt. Oleks vale väita, et inimese füüsiline kogemus on mingis

mõttes põhilisem kui emotsionaalsed, mentaalsed, kultuurilised jm kogemused. Nagu füüsiline kogemus, võivad needki olla tähenduse konstrueerimise aluskogemused. Kuid tüüpiliselt mõistame mittefüüsilist füüsilise kaudu, keerukat lihtsama abil.

Teoses tuuakse rohkesti näiteid neist kümnetest miljonitest metafooridest, mida inimene elu jooksul kasutab, ja nii sobib teos lugemiseks mitte ainult (keele)teadlastele. „Metafoorid, mille järgi me elame” on tõlkinud tunnustatud kognitiivist Ene Vainik, 21. sajandi laiemas konteksti aitab teost paigutada Mihhail Lotmani eessõna.

Metafoorid, mille järgi me elame

Mark Johnson, George Lakoff tõlkinud Ene Vainik eessõna
Mihhail Lotman
318 lk, pehme köide

Peter Burke'i „uus kultuuriajalugu”

MIHHAİL LOTMAN
semiootik

Peter Burke'i nimi on Eesti lugejale tuttav. Tema esseekogumik „Kultuuride kohtumine: Esseid uuest kultuuriajaloo” mis ilmus Varrakus 2006. aastal, osutus populaarseks lugemiseks ja on praeguseks juba ammu läbi müüdud.

Peter Burke on huvitava saatuse ja intellektuaalse taustaga inimene. Briti koloniaalvägede sõjaväelasena hakkas ta huvi tundma erinevate, ennekõike eksootiliste kultuuride vastu. Saanud ajaloolase hariduse, kuulus ta Briti ajalookoolkonda, mida suuresti mõjutas marksism. Veel olulisem on aga tema kohtumine prantsuse Annales'i koolkonnaga, mis oli välja töötanud uue ajalooüuringute paradigma.

ilmunud

Tantsupoliitika

Anthony Shay
tõlkinud Pille Kruus

344 lk, pehme köide

See teos seob endas tantsu-uuringud, poliitikateaduse ja antropoloogia. Autor analüüsib süviti kuut professionaalset, riiklikult rahastatavat tantsuansambli ja uurib nende põhjal, kuidas tantsuansamblid levitavad poliitilisi, etnilisi ja kultuurilisi sõnumeid, kogudes sellega oma rahvusriigile sümbolilist ja kultuurilist kapitali. „Autor tunneb praktikuna hästi paljude maade tantsuansambleid, samuti pärimustantsu. Seetõttu ongi vaatluse all tantsuansamblid maailma eri paigust,” on märkinud folklorist Ingrid Rüütel.

Essee sõprusest

Toomas Raudam

240 lk, pehme köide

Ühest küljest annab raamat lühiülevaate sõprusfilosoofiast Aristotelele tänapäevani, kaasates väitluse Jacques Derrida, Maurice Blanchot, Hans-Georg Gadameri ja Martin Heideggeri. Teisalt räägib see kõhklustest mõnede suurte filosoofiliste üldistuste puhul, mille taustal esitab autor põhiteese ilmestavate või nendega kontrasteeruvaid lugusid elust enesest. Raamat sisaldab ka Montaigne'i, Derrida ja Nancy teoste esmatõlkeid, avades hurmavaid näiteid sõprusretoorikast. Kirjanik Berk Vaher on esile toonud, et ajal, mil kõneldakse palju „sõbra” ja „sõpruse” mõistete hägustumisest, ilmutab Toomas Raudam värske essee ja annab teada, et neis pole kunagi palju selgust olnudki.

Пограничные феномены культуры Перевод. Диалог. Семиосфера

308 lk, pehme köide

Venekeelne kogumik „Kultuuri piirifenoomeid: Tõlge. Dialog. Semiosfäär” koondab Tallinna Ülikoolis toimunud esimeste Lotmani päevade materjale. 2009. aasta suvel toimunud ja Eesti Semiootikavaramu Sihtasutuse korraldatud Lotmani päevad olid pühendatud keele ja kultuuri piiri, marginaalsete ja üleminekufenomenide uurimisele mõistmise, dialoogi ja tõlke seisukohalt.

Mis on kultuuriajalugu?

Peter Burke
tõlkinud Triinu Pakk
eessõna Marek Tamm
224 lk, pehme köide

Pöördepunkt Eesti ja eestlaste ajaloos

KRISTINA LEPIST

Eesti ajaloo kulg ei ole teinud lihtsaks 1905. aasta sündmuste erapooletu käsitluse avaldamist. Käesolev põhjalik uurimus on kokku seatud arhiividokumentide, isiklike kontaktide ja ajaleheartiklite põhjal. Ehkki koostatud juba rohkem kui 50 aastat tagasi ja peaaegu 50 aasta jooksul, on see 1905. aasta revolutsiooni entsüklopeedia hea abimaterjal tolle aegsetest sündmustest tõsisemalt huvitajale.

Autor, 1905. aasta sündmuste kaasagne ja osaline, vaatleb kronoloogiliselt ja maakondade kaupa sündmuste käiku alates Peterburi Verisest pühapäevast ning sellest innustust saanud Eesti töölistkonna rahutustest linnades ja maakohades. Järgnesid talupoegkonna rahutused maal, mõisate rüüstamine ja põletamine, saabusid karistus-salgad ning algas maa „rahustamine”. Kajastamist on leidnud ka järgnenud kohtuprotsessid.

Tuntud Mihkel Aitsameid on olnud Eestis mitu. Selle raamatu autor Mihkel Aitsam (1877–1953) oli (aja)kirjanik ja koduloolane. Tema eriline huvi olnud 1905. aasta revolutsioon ei jäänud talle kaugeks, selles osalemisega sai tuntuks tema onupoeg Mihkel Aitsam (1876–1917). Jäägu siinkohal ülejäänud Mihkel Aitsamid tutvustamata, sest need ei ole antud loos enam nii olulised.

1905. aasta revolutsiooni käsitlus hakkab järjest rohkem vabanema amet-

likust nõukogulikust silditamisest ning propagandamaigust ja noil aastail toimu vastu tuntakse neutraalset, asjalikku huvi.

Mihkel Aitsama (nagu ta ise oma nime armastas käänata) käsikiri on mahukaim uurimus sellest revolutsioonist. Teos oli tänaseni trükitis ilmumata, kuna autor ei suutnud seda piisavalt „punaseks” kirjutada, nii et raamat oleks ka võimudele vastuvõetav olnud ja sobinud tolle aja ametliku ajaloo.

Raamatu peamine väärtus on see, et olles ise sündmusi lähedalt näinud, asus Aitsam neid kohe üles kirjutama

ning osavõtnute käest vahetuid andmeid koguma. Paraku polnud autor kõiges alati piisavalt korrektne, sest puudus ajaloolase ettevalmistus. See aga on olemas toimetaja Toomas Hiio, kes on käsikirja teaduslikult toimetanud ning kommenteerinud.

Raamatus on kõige täielikum 1905. aasta sündmuste käigus hukkunute nimekiri, lisaks nii rüüstatud mõisate kui ka karistatute nimekirjad. Täiendavalt veel mahukad nime- ja kohanimelendid, kaks kaarti põletatud ja rüüstatud mõisatest ning 128 lehekülge illustatsioone.

1905. aasta sündmustest tuntumad on Verised pühapäevad Peterburis (9. jaanuaril) ja Tallinnas (16. oktoobril) ning mõisate põletamised. Elmar Kitse õlimal „Massimõrv Tallinnas 1905. aastal”, EKM M 2753.

1905. aasta revolutsioon ja selle ohvrid Eestis

kogunud ja korrastanud Mihkel Aitsam toimetanud Toomas Hiio ja Kristina Lepist kommentaarid ja järelsõna Toomas Hiio 472 lk, kõva köide ümbrisega 128 lk illustatsioone

Ilmunud

Riigivanem Jaan Tõnisson

sari „Eesti Mõttelugu 100” koostanud Simo Runnel 528 lk, kõva köide

Teos toob lugejani läbi-lõike Tõnissoni Eesti iseseisvusperioodi kirjutistest, kõnedest ja loengutest. Kui Vene keisririigi ajal sai Jaan Tõnissonist rääkida üksnes kui kroonimata kuningast, siis Eesti Vabariigi päevil tõusis ta ka tegelikult korduvalt kõrgeimasse riigiametisse. Ta oli 1919–20 kaks korda peaminister ning 1927–28 ja 1933 riigivanem. Lisaks oli ta aastatel 1923–25 ja 1932–33 riigikogu esimees, 1917–18 juhtis Eesti välisdelegatsiooni, 1918–19 oli portfelli minister ja 1931–32 kaks korda välisminister. Ta kuulus Maanõukogusse, Asutavasse Kogusse ja riigikogu kõigisse kuude sõdadevahelisse koosseisu.

Aastast 1919 juhtis Tõnisson Rahvaerakonda, mida pidas kõigist teistest erakondadest erinevaks selle poolest, et teised võitlesid kihivude eest, kuid Rahvaerakond esindas rahva kui terviku huve. Tõnissoni valitsuse ajal sõlmiti 1920 Tartu rahu. Hilisemal Tõnissoni valitsusel, aastal 1933, õnnestus ägeda võitluse järel läbi suruda krooni kursi ümberhindamine, mis avas Eestile tee ülemaailmsest majanduskriisist väljumiseks. 1934. aastal alanud vaikival ajalul surus Tõnissoni suurim poliitiline konkurent Konstantin Päts ta lõpuks tagaplaanile.

„Postimehe” väljaandjaks jäi Tõnisson sügiseni 1930, peatoimetajaks kuni poliitilistel põhjustel ametist kõrvaldamiseni juulis 1935.

Ilmunud

Seenemaagia

Helle Väarsi 128 lk kõva köide

Seeneriik on täis suuri ning seletamatuid mõistatusi. Selles raamatus tutvustab autor värvi- ja puuseeni, mida meie metsadest leida võib. Siit saab hulga näpunäiteid, kuidas võluda salapärasest seentest vikerkaarevärvilisi toone või valmistada põnevat seenepaberit. Raamatus olevad juhised on mõeldud inimestele, kes otsivad looduslähedust ning tunnevad mõnu loomismõnust.

Peeter Simm. Eesti filmi partisan

Evelin Kivimaa 224 lk kõva köide

Elulooraamat, mis sisaldab palju üldharivat ja huvitavat lugemist Eesti filmimaailmast. Lugeja saab teada, kuidas filmid sünnivad, mis jääb kaadri ja mis jääb kaadrist välja. Lisandub ajalooline ja kultuurilooline taust. Raamat on illustreeritud rohke pildimaterjaliga.

Tiigielu aabits

Kätlin Vainola, Aleksei Turovski 80 lk kõva köide

Tiigielu tutvustava raamatu peategelaseks on konnaema, kes muneb kevadel tiigivette tuhandeid marjaterakesi, millest arenevad

kullesed ja kasvavad sügiseks uued konnad. Kevadest sügiseni kohtavad konnad erinevaid tiigielanike, nagu lumekevik, vesilik, liuskur, kiil, muda-kukk, kaan, sõudik, vesikakand, purvana ja paljud, paljud teised. Saame teada, millised need elukad välja näevad (areng kevadest sügiseni), kes kus elab ja kes keda sööb. See on õpetlik raamat nii lapsele kui ka täiskasvanule. Pildid on realistlikud ja looduslähedased, nii et istudes raamat käes tiigi ääres, saab selgeks kes seal elavad.

Raamat koosneb 16 peatükist, mis on jaotatud nelja aastaaega – kevad, suvi, sügis, talv. Igas peatükis on lihtsate ja lastele arusaadavate jutukestena lahti kirjutatud konnade areng koos sinna juurde kuuluvaga.

Seiklus Salamandril ehk Morten Viksi uskumatud juhtumised lollide laevas

Kaspar Jancis 108 lk, kõva köide

Morten Viks käib esimeses klassis. Tema isa on kaugsõidukapten, kes seilab ookeanil, kus elavad lendkallad. Jõulude ajal meisterdas isa pojale laeva. Oja kaldal mängides rändab poiss sellega kujuteldavatel meredel ja maadel, elab läbi torme ja võitleb hirmuäratavate merekoletistega. Aga ühel päeval algab seiklus, mis on põnev ja natuke hirmus ka.

Gallia kukk ja Briti lõvi

Tuntud ja armastatud raadiohääle Helgi Erilaiu Vikkerraadios kõlavatest saadetest „Aja jälg kivis” tuttavad lood on saanud esimesteks raamatuteks. Prantsusmaa ja Inglismaa. Kaks naabrit, teine teisel pool La Manche'i väina ehk Inglise kanalit. Naabrid, kes pika ajaloo kestel on hoopis rohkem vaenlased kui sõbrad olnud. Kirev Gallia kukk ja mõirgav Briti lõvi.

Gallia kukk

Kirev Gallia kukk tähistab Prantsusmaad. Särava valgusega Prantsusmaa on maailmale usumatult palju võrratut kunsti kinkinud. Ja moodi – pariisitaride loomupärase elegantsi saladusi pole siiani suudetud avastada.

Temperamentsed, muretuna näivad prantslased oskavad ja julgevad elust rõõmu tunda, kunsti ja vaimust nautida, veini juua. Nad on sallivad ja võrdlemisi küllalishked, samas uhked ja enesekindlad ega lase endale iial liiga teha. Igasugune ebaõiglus toob nad tänavatele. Kui prantslased midagi ette võtavad, siis suurelt. Julgelt, maitsekalt ja stiilselt.

Ajalooost ja oma loojatest jutustavad siin vägevad gooti ja barokk-kirikud, fantastiliselt kaunid lossid, paleed ja Valguse Linn Pariis. Sarja esimene raamat sisaldabki ajaloolisi lugusid elust ja inimestest Prantsusmaal.

Briti lõvi

Mõirgav Briti lõvi tähistab Inglismaad. Britannia oli pikki sajandeid uudese saar, London sadude linn. Muidugi mõjutas see hämu ka inimeste mõtteid,

Versailles' aednike töö ei lõpe iial. Foto raamatust „Aja jälg kivis. Prantsusmaa”.

arusaamu ja meeolusid. Muust Euroopast kanaliga eraldatud riigis peeti lugu Inglismaa sajandite jooksul samaks jäänud kommetest ja traditsioonidest. Džentelmenid pidid oma klubides ja maalossides aega veetma, ratsutama, jahil käima, kriketit mängima ning kokteile, viskit ja džinni jooma. Maaidüllil nautivad leedid pidid samuti ratsutama, jahil käima ja kellaviiteed jooma. Kaua idealiseeriti siin „vana head Inglismaad” ja püüti saareriiki tungivate võraste ideede vastu võidelda.

Kõrkideks ja võimukateks peetud kuuva võitu inglaste sõbralikkus ja täiesti omamoodi huumor on midagi päris võrratut. Ja kas pole tore, et Briti linnade, eriti Londoni tähtsamad hooned, kirikud ja paljud tänavad kannavad ammustest aegadest ikka üht ja sama nime!

Neis kahes raamatus on lood aja kivistest jälgedest – lugematutest antiiktemplidest, keskajastest kindlusloosidest, katedraalidest, paleedest ja elu-

Aja jälg kivis. Prantsusmaa

Helgi Erilaad 240 lk pehme köide

Aja jälg kivis. Inglismaa

Helgi Erilaad 208 lk pehme köide

